

Temes:

2. L'art des de l'època de la imatge única a la dels primers procediments de reproducció seriada

3. L'arribada de la modernitat en el món del maquinisme

- El naixement de la fotografia i del cinema
- L'arribada de la Modernitat: del Realisme al calaix de sastre del Postimpressionisme
- William Morris i la tensió epocal art-indústria
- El cartellisme: punt de trobada entre el llenguatge artístic i el llenguatge publicitari

4. La modernitat i el naixement de la cultura de masses

- La introducció de l'art en la cultura de masses
- Les Primeres Avantguardes del segle XX i els seus manifestos
- Les Primeres Avantguardes i la relació bidireccional entre l'Art i la Publicitat
- Les Primeres Avantguardes: la fotografia i el cinema com a mitjans d'expressió plàstica
- Art i cultura de masses: el cas de Dalí

5. Art i Propaganda política

- El paper de l'art en els règims feixistes d'Alemanya i Itàlia
- El paper de l'art en el règim comunista de l'antiga URSS
- El cas espanyol durant la Guerra Civil: el Pavelló d'Espanya a l'Exposition Internationale des Arts et des Techniques dans la Vie Moderne de París de 1937
- El cas espanyol durant la Guerra Civil: L'Art Catalán du Xe. Au Xve. Siècle i Chefs-d'oeuvre du Musée du Prado, quelcom més que dos exposicions d'art a París i Ginebra
- El cartellisme polític: de la Revolució Russa a la Guerra Civil espanyola

6. L'art a l'època de consolidació de la cultura de masses

- Les segones Avantguardes del segle XX
- El Pop Art i l'intercanvi de papers: els elements de la cultura de masses com a inspiradors del món artístic

### **Tema 3**

#### **L'arribada de la modernitat en el món del maquinisme**

#### **L'arribada a la Modernitat (Realisme i Impressionisme, segle XIX)**

Segle de ruptura directa amb els segles passats, hi ha un efecte directe en el món de l'art per que fa a la reproductibilitat tècnica. En la pintura realista es dona una ruptura directa amb els classicisme.

- És trenca la tradició artística
- La burgesia és la principal client de l'artista vuitcentista.
- Existeix un mercat artística controlat pel gust de la burgesia, un gust ancorat en les propostes repetitives.
- A mitjans del segle XIX, un grup d'artistes plantejaren noves propostes que trencaran definitivament amb la tradició artística.

- Crearan propostes majoritàriament refusades pel mercat artístic.

En la pintura s'experimenten noves formes, fins l'arribada a les noves avantguardes (cubisme, dadaisme) que es comencen a entreveure.

Aquestes obres eren refusades pel mercat, encara que determinats comerciants d'art hi demostraven cert interès.

Marià Fortuny seria un cas il·lustratiu de l'enfrontament entre el gust imperant i el trencament modern. No se l'hi permetia expressar-se pictòricament com ell volia.

El seu marxant Adolphe Goupil, l'incitava a produir el que es venia (quadres d'impressionant qualitat tècnica) però que no aportaven res de nou. L'autor estava lligat als qui compraven les seves obres que majoritàriament eren conservadors. Tenia un gran èxit comercial i això li comportava fer molta obra de gènere, oriental/exòtic. Obligat a fer obres costumistes, fins hi tot es trobava obligat a fer còpies degut a l'èxit de determinades obres, així l'inventiva del pintor quedava anul·lada. Eren les temàtiques que imperaven al s. XIX que a nivell tècnic són perfectes però no aporten res d'artístic nou.

L'artista tenia una manera de treballar la pintura impressionista;

- feia el seu treball dins del seu taller, prenia notes o fotografies, però l'elaboració es feia exclusivament dins del seu taller.
- Però a l'estada que feu a la ciutat de Granada inicià un canvi de rumb, creà determinades escenes a nivell personal i no destinades a la venda (un dinar familiar) que foren pintades allà mateix, fora del taller, on s'observava perfectament la incidència de la llum.

I a l'estiu de 1874, durant l'estada a Portici, la cosa canvià, tal i com en queda constància en les seves cartes. Inicià el seu treball de pintura in situ de l'exterior i acabament dels personatges al taller – Impressionisme

### *Realisme*

El primer cop de peu al mur de la tradició artística

Sorgeix un naixement en el moment de màxima tensió entre neoclàssics i romàntics. S'allunyen del gust de l'època amb un nou plantejament artístic considerat com una provocació.

El Saló de l'Academie Royale de Peinture de Sculpture, l'aparador del mercat artístic oficial que refusà sistemàticament les obres dels realistes.

El Realisme suposa un refús radical a tot allò que caracteritzava la pintura del moment;

- pobresa estàtica i trivialitat temàtica.

En l'escena d'un enterrament trobem una aportació temàtica important, és de gran format (que tan sols era utilitzat en determinats moments de la història) i en canvi l'utilitzen per una escena d'un enterrament i a més d'un personatge anònim.

- Al saló del 1855 es produeix el refús oficial a l'obra de Gustave Courbet i així podem dir que el naixement oficial del moviment realista;
- Pintor realistes:

Gustau Courbet

Honorè Daumier (caricatura social– il·lustració de diaris humorístics)

Jean François Millet

*Novetats del Realisme:*

- Temàtica– L'art té una missió social, es pren una nova temàtica del món quotidià, il·lustrar el treball, la classe social, no té caràcter simbòlic
- Nova Estètica– Disminueix el color i l'emoció.
- Caricatura social; Il·lustració dels diaris humorístics – Caricatura de personatges coneguts. Honorè Daumier caricaturitzà la vida social, personatges famosos, polítics ...

*Impressionisme*

El trencament definitiu amb la tradició artística

El canvi del realisme per continuar amb l'erosió del gust imposat per la burgesia i l'aristocràcia

S'allunyen del gust de l'època amb un nou plantejament artístic considerat com a una provocació

La fotografia i l'estampa japonesa foren dues influències cabdals.

El Saló des Refuseés – La possibilitat d'exposar dels artistes refusats pel saló oficial a partir de 1863

Eduard Manet: el pare de l'impressionisme que mai va poder participar en una exposició d'impressionistes, reinterpreta, posa al dia les propostes dels autor clàssics, en fa una relectura i reinterpretació. Al darrera tenia una lectura simbòlica. Donava molta importància a la línia i als colors plans, això prové del món de l'estampa japonesa

Se l'hi critica la col·locació d'un personatge al mig o no hi ha la sensació de perspectiva ( la persona sembla una aparició).

Una altra relectura d'un clàssic, una venus, una representació de la mitologia adreçada a un públic no religiós. Ell trenca i només és un personatge femení i prou, amb una mirada que pretén una relació amb l'espectador. Va pintar una de les prostitutes més famoses de París de l'època. En la Venus hi ha l'aparició de dues dones i un gosset, símbol de la fidelitat. També hi ha un pom de flors, regal del client i un gat com a contrari d'un gos.

- Le déjeuner sur l'herbe; ofens al bon gust (dona nua, homes vestits ...)
- Olympia; va causar polèmica (la model era una prostituta reconeguda)
- Interpreta als clàssics però d'una manera contrària
- Trencament definitiu amb la tradició artística; 15 d'abril de 1874:
  - ◆ París; 1ª Exposició de la colla de Manet o El grup de Barigolles a l'estudi de nadar

Els creadors de l'impressionisme : Claude Monet i Auguste Renoir

Quin trencament suposa el món impressionista ?

- Hi ha un cert alliberament formal gràcies en part al creixement de l'esperit experimental de l'artista. Aportació important a nivell temàtic – Agafar tot allò contemporani com a referència pictòrica vàlida; temàtica principal de la pintura; el coetani, ex; un carrer
- No hi ha cap intenció darrera. Única preocupació

- Estudi del moviment i anàlisi i plasmació a nivell pictòric
- Del treball a l'estudi al treball Pleir Air, això causa repercussions al treball de l'artista: justifica les seves intencions: plasmar efectes atmosfèrics que permeten veure els efectes lumínics que això té sobre l'obra d'art – Captació de la impressió, on calia treballar més ràpid així menys detalls que no interessaven . No interessa l'apropament a la realitat sino com afecta la llum al cromatisme

Manet va cap a la dissolució de la forma, pretén captar la impressió sense afegits externs, alhora fou precursor de les aventures experimentals de la pintura d'avantguarda

La irrupció amb força del sexe femení: B. Morisot – M. Cassalt

Tingueren comercials i mecenes i crítics que els recolzaren malgrat tot

## Escultura

Auguste Rodin, inicis de l'escultura Moderna, ho fa sabent perfectament d'escultura clàssica per poder trencar amb ella. Recupera l'inacabat és el precedent directe de Michelangelo, ell s'inspira des dels coneixements de la tradició.

Darrera l'inacabat hi ha una intenció estètica

El pensador Té una relació directa amb l'escultura clàssica, experimenta el punt de vista per a que la pugui veure de s de qualsevol punt de vista.

Té una influència que no para de créixer durant el s.XX reivindicat per escultors, que recuperen l'esperit clàssic (Aristide, Mallol o Lucien Schnegg)

Per escultors plenament avantguardistes (Ossip Zadkine o Alberto Giacometti)

El pintor Impressionistes comencen a pintar el que somien enlloc del que veuen. La possibilitat de reproduir mecànicament l'obra d'art els possibilita d'entrar a la cultura de masses.

L'abstracció és el contrari a la representació de la realitat.

En els retrats, degut a que les fotos són més fidels els permet alliberar i experimentar.

La utilització de l'obra com a postal i transformació i publicitat, tot degut a l'aparició de la fotografia.

## L'arribada a la Modernitat: del Realisme al calaix de sastre del Postimpressionisme

Terme encunyat l'any 1910 pel crític Roger Fry a l'exposició: Manet i els Postimpressionistes

Permet integrar l'art produït entre 1880 i 1906 (Postimpressionisme, Neoimpressionisme, Sionisme, Simbolisme)

Un grup d'artistes sense gaires coses en comú però amb l'objectiu de superar l'impressionisme

Impressionistes insatisfets:

- Paul Cezanne– Binomi pintura–naturalista
- Paul Gauguin– Pintor rebel per excel·lència

- Van Gogh– Una fortuna crítica radicalment oposada, en vida no va vendre res
- Henri de Toulouse Lautrec– Cronista del Montmatre nocturn

### *Neoimpressionisme*

- La tècnica al servei del color
- La pintura al servei del color
- Una pintura basada en la tècnica del puntillisme

### *Simbolisme*

És la superació espiritual de l'impressionisme

Inicialment era un moviment literari liderat per Charles Baudelaire, Paul Verlaine i Stéphane Mallarmé

Reacció contra el materialisme, el moralisme i el racionalisme de l'era industrial

La imaginació, el somni, la suggestió, l'evocació i el misteri per evadir-se de la realitat intolerable i avorrida

Un art aparentment arrelat a la tradició tot i que connecta amb la pintura moderna.

És un art per mitjà del qual pretenen fugir de la realitat .

### **El naixement de la fotografia i del cinema**

#### *Fotografia*

Antecedents de la fotografia:

La cambra fosca, és l'avantpassat més remot de la camera fotogràfica, és fruit d'unes recerques anteriors a priori, era per la visualització dels eclipsis solars (s.XVI).

Avantpassats:

- Aristòtil, però la part òptica era del àrab Alhazan (s.XI).
- El físic Roger Bacon i el seu deixeble John Claude (s.XIII) i l'astrònom Guillaume de Saint-Claude (s.XIII) ho van estudiar detalladament.
- Leonardo da Vinci va ampliar la seva utilització (s.XVI) per a dibuixar.

Però podem considerar el pare de l'invent a Joseph Niépore Niepce i l'HELIOGRAFIA (1765–1833)

Era gravador, i experimentà amb les heliografies, tan a nivell químic com tècnic, així al 1816 feu la 1ª heliografia, l'intent de fixar una imatge sense mà humana sobre un suport. Fixà les imatges produïdes per la camera fosca sobre un suport (cristall, planxes d'estany ...) mitjançant un elaborat procediment químic.

- S'aconseguí la inversió del negatiu al positiu mitjançant el betum de Judea.
- La millora del camera fosca amb la incorporació de l'objectiu i el diafragma.

Així es donaren els primers passos:

- 1826– Primera fotografia conservada de la història; un paisatge vist des d'una finestra.
- 1829– Realització d'un bodegó, (tipologia pròpia del Barroc).

Les dues son de temàtica pròpia de la pintura

Louis Jacques Mandé Daguerre (1787–1851) s'associa al 1829 amb Nièpce.

Daguerre aportava un suposat perfeccionament de la camera fosca i es comprometia a millorar la tècnica de fixació d'imatges de l'heliografia amb una imatge de gran qualitat però tan sols una única còpia, alhora que Nièpce aportava els detalls secrets del procediment .

El llançament promocional de l'invent (1838–1839) va ser a l'Acadèmia de les Ciències (19/8/1839) i encara que Niepce fou el pare de l'invent, Daguerre quedà com a l'inventor.

Sorgí una mena de Daguerrotipomania:

Amb això va néixer una nova professió.

El retrat es convertí en objecte de luxe per la burgesia

S'utilitzà en el camp científic; arqueologia ... degut al alt grau d'aproximació de la realitat.

Alhora provocà el naixement d'una terminologia:

John Frederick William Herchel (1792–1871) en un article, fixà les terminologies de:

- Fotografia
- Negatiu
- Positiu–1839
- Instantània–1869

Sorgien també inventor per la millora de l'invent que comportaren noves conquestes tècniques:

- Imatge positiva directa sobre paper, Hippolyte Bayard 1801–1887
- Es passà del dibuix fotogènic al Calotype o Talbotype
  - ◆ Imatge negativa en paper a:
  - ◆ Imatge positiva en paper
  - ◆ De a imatge única a la imatge multiplicable
  - ◆ Reducció del temps d'exposició de 30 minuts a 30 segons
  - ◆ Feu néixer el llibre il·lustrat, amb la foto com a il·lustradora
    - ◇ The pencil of nature 1844–1846
    - ◇ Sun pictures of Scotland 1845
- L'exit del Calotip, creat per David Octavius Hill (1802–1870) que s'associà amb Robert Adamson (1843–48)
- El colidí humit i la imatge instantània (una ona trencant-se a les roques) entre 2 i 30 segons, retornen al negatiu de placa de cristall.
- Sorgí la Colodiomania; fotografia científica de viatges i comercialitzada per Disderi (fotografia més targeta de visita) alhora que Nadas (1820–1910) feu el retrat artístic ( la foto com a art– amb relació directa amb els grups de pintors impressionistes)
- Es passà de la placa humida a la placa seca i del negatiu en cristall al negatiu de paper. George Eastman (fundador de kodak)

Que és la fotografia ?

Un procediment que permet aconseguir per mitjà d'un procés químic la captació d'una imatge òptica feta per la

camera fosca. Permet l'obtenció de tantes còpies com es vulguin, gràcies al pas del negatiu al positiu.

## *Cinema*

Amb la fotografia s'inicia un nou camí que acaba amb l'invenció del cinema

Esdevé fill de diferents antecedents:

- De la fotografia
- Del fenomen de la persistència retiniana (recordar durant uns moments el que hi havia en la retina dels ulls – Peter Mark Roget 1824)
- Dels diferents sistemes de restitució del moviment apareguts durant el s.XIX basats en els fenòmens de:
- Fenakistoscopi – Joseph Autoups Plateau – 1829
- Zootrop – William George Horner – 1834
- Praxinoscopi – Charles Émile Reynaud – 1877
- De la instància fotogràfica a la descomposició del moviment
- Anàlisi del moviment: Eadweard Muybridge: captació de la seqüència d'un cavall galopant per veure si en algun moment no tocava a terra, connectà uns fils que al trencar-se amb el galop disparaven una camera.
- Étienne – Jules Marey (1830–1904) inventà el fusell fotogràfic, que disparava fotos en el mateix negatiu.

El naixement del cinema:

- **Thomas Alva Edison** – Pioner a impressionar per primera vegada les pel·lícules cinematogràfiques 1889. Fou l'inventor del KINETÒGRAF– camera i el KINETOSCOPI– projector, la qual cosa permetria gravar i projectar. També va introduir la pel·lícula de cel·luloide amb perforacions per al seu arrossegament. La primera filmació fou el seu viatge a França on Dickson, el seu ajudant, va filmar la benvinguda amb so.
- Louis **Lumière** i el seu germà August Lumière, van ser els pioners a efectuar les primeres projeccions cinematogràfiques públiques (28/12/1895) al soterrani del Grand Café de París. Van ser els inventors de la Cinematografia, amb un sol aparell que era projector i camera que permetia la visualització col·lectiva.
- **Georges Méliès** – el naixement del cinema fantàstic i el còmic
- Treball teatral en termes cinematogràfics
- Introduïdor dels trucatges cinematogràfics que conformen el patrimoni del cinema modern (desaparicions, aparicions, objectes que es mouen, maquetes ...). Creà Viatge a la lluna
- **Segundo de Chomón**, fou el pioner del cinema espanyol en el bressol del cinema, inventà el moviment de la camera.

Del romanticisme artesanal al realisme industrial

De la industrialització i internacionalització del cinema

Després de la I Guerra Mundial la indústria cinematogràfica passa de França a EE.UU.

Podem dir que el cinema mai va ser mut, sempre anava acompanyat d'un piano, d'un narrador o fins i tot interpretat en el moment de la projecció

Fou el 1r Art no destinat a les èlits sinó al conjunt de la societat inclosos els obrers.

Fou considerat el primer Art Total, que ho compren tot.

Foto i Cinema vs. Art (s.XIX i XX)

*Fotografia i Art*

Hi ha una relació polèmica amb conseqüències en l'art:

- Consideració de la fotografia com a un art a l'alçada de la pintura.
- La utilització de la fotografia al món de l'art, especialment en la pintura.
- Repercussió de la fotografia en l'art.

La pregunta de si la fotografia és art :

- És una reflexió encara vigent, i encara plantejada d'ençà el naixement de la fotografia
- Teoritzada per crític Robert de Sizeranne a *La Photographiest Unart* – 1897
- La teoria es fruit de la tensió entre: Art–Indústria, Manual–Mecànic, Únic–Serial.
- En l'època dels –ismes (primeres avantguardes, s.XX), reconeixen la fotografia com a mitjà d'expressió plàstica.
- Passa també d'enemiga a aliada, així s'utilitza la foto en el món de l'art.
- Serà utilitzada com a tècnica auxiliar de treball de la pintura. Delacroix i altres la utilitzaven per fer esbossos ( J.D. Ingres no estava en contra de la foto sinó que fos considerada art)
- S'utilitzava com a font d'inspiració tant temàtica com compositiva (G. Courbet, E. Manet i l'assimilació dels reportatges fotogràfics que utilitzava fotos de personatges per fer el quadre.

Així va ser font d'inspiració de nous conceptes d'espai i moviment (les cronofotografies de E. Degas), alhora que va permetre un alliberament formal de la pintura.

*La fotografia, és una amenaça per l'art ?*

Podia ser la substituta de:

- ◆ La pintura
- ◆ Miniatura pel retrat
- ◆ Del dibuix i el gravat per la il·lustració de textos

Al 1862 hi va haver un judici, Mayer–Pierson (defensors de l'artisticitat de la foto) enfront de Betbeeler–Schwalbe (defensors del seu caràcter industrial i comercial). Hi hagué un veredict favorable al caràcter artístic de la fotografia.

Cosa que provocà una reacció virulenta dels artistes academicistes: la redacció d'un manifest en contra de l'assimilació entre foto i art, signat per diferents artistes.

Però l'invent també suposà un canvi d'orientació professional de molts artistes (Daguerre, D.O. Hill, Nadar ...) produït per el nou invent, així molts que provenien del món de l'art l'abandonaren i es passaren a la fotografia.

Charles Baudelaire

Repercussions de la fotografia en l'art:

- ◆ Alliberament formal de la pintura
- ◆ L'obra d'art a l'època de la seva reproductibilitat tècnica
- ◆ Accés de les masses a les obres
- ◆ Es fan reproduccions retòriques (Mona Lisa)
- ◆ Utilització d'imatges artístiques com a records turístics (ridiculització de l'obra d'art)
- ◆ Obra d'art com a producte comunicatiu i com a mitjà de comunicació
- ◆ Utilització de l'obra d'art en el camp de la publicitat

*Cinema i Art*

El cinema és considerat l'art del segle XX, gràcies als seves components molt relacionades amb la contemporaneïtat:

- El cinema com a indústria i comerç
- Com a mitjà de comunicació
- Com a llenguatge
- Com a art
- Com a divertimento
- Com a testimoni social
- Característica actual del cinema, relació directa
- Mitjà de comunicació massiu amb intencionalitat
- Té un llenguatge propi que és la suma de diferents llenguatges
- Divertiment; futbol i cinema; Opi del Poble
- Documentals

Així el cinema va esdevenir un nou mitjà d'expressió artística de les 1eres avantguardes del s.XX com a mitjà d'expressió plàstica.

Un trencament amb les manifestacions artístiques anteriors; el cinema com a 1era manifestació artística produïda per un ampli públic de masses.

Així a inicis del segle XX començà a ser una nova forma artística, noves experimentacions.

#### *Formulacions teòriques del nou art (Cinema el setè art)*

- ◆ Ricciotto Canudo i el Manifest de les 7 arts (1914): arquitectura, música, escultura, pintura, dansa, poesia i cinema.
- ◆ El cinema com a ART TOTAL: resum i compendi de totes les aportacions artístiques de l'humanitat.

No hi va haver sentiment en contra del cinema igual que sí hi va ser amb la fotografia perquè no és presenta com a un substitutiu, cosa que sí volia ser la foto amb la pintura o la impremta amb les miniatures.

- ◆ Paul Weger i De les possibilitats artístiques de la imatge animada 1916
- ◆ El cinema com a nou mitjà d'expressió artístic plenament contemporani amb estètica pròpia
- ◆ El cinema canvia el paradigma cultural; és passa de la cultura literària i el llenguatge oral a la cultura de la imatge i el llenguatge visual
- ◆ Bèla Balazs: l'home visible la cultura del cine (1914)
- ◆ El cinema com a art gràcies a tres elements propis;
- ◆ Primer pla
- ◆ Enquadrament
- ◆ Muntatge

#### *La utilització de la pintura en el cinema*

- ◆ El quadre, clau simbòlica per expressar sentiments, per il·lustrar alguna cosa, ex: la societat o la personalitat d'una persona – The Age of innocence; Martin Scorsese, 1993
- ◆ El retrat, com a renquadrament (per fer referència a personatges absents; The picture of Dorian Gray, Albert Lewin, 1993
- ◆ El tableau vivant, els personatges representen un quadre vivent o escenes d'obres d'art determinades; Viridiana, Luís Buñuel, 1961

### El cartellisme: punt de trobada entre el llenguatge artístic i el llenguatge publicitari

- ◇ És un producte de comunicació social nascut de la trobada de l'art icònic i de l'art tipogràfic
  - ◇ Producte de les necessitats del món publicitari de finals del segle XX
  - ◇ Té 5 característiques pròpies:
    - ◆ Inclusió d'un missatge icònic
    - ◆ Manifestació efímera (destinada a publicitar)
    - ◆ Multiplicitat d'exemplars
    - ◆ Tamany relativament gran
    - ◆ Tendència a la simplificació formal
      - ◇ Els avenços tècnics possibiliten el seu naixement: La utilització d'una tècnica d'estampació inventada a finals del s.XVIII: La LITOGRAFIA d'Alois Senefelder
- El cartell: Mitjà de Comunicació de Masses típic de la cultura contemporània

Conté 4 característiques a l'hora d'arribar al públic:

- ◆ Espectacle gratuït
- ◆ Fruïció (gaudir) involuntària (sensorialment)
- ◆ Presentació fortuïta
- ◆ Consum individualitzat

El cartellisme + Impressionisme

- Jules Chèret: els inicis del cartell
- Toulouse Latrec: el geni del cartell
- Théophile Steinlen: el treball exclusiu

El cartellisme + l'Art Nouveau

- ◇ Alphonse Mucha: l'horro vacuni, la il·lustració de revistes
- ◇ Henry Van de Velde: la imatge d'empresa i la relació disseny-indústria

El cartellisme + Modernisme

- ◇ Ramon Casas: un mestre del cartell, influència de França
- ◇ Alexander de Riguer: Cartells amb un disseny diferent de l'estil modernista més agosarat

*El cartellisme a Catalunya (l'èxit gràcies als concursos)*

Concursos com el d'Anís del Mono 1898 guanyat per Ramon Cases, pintor

Molts artistes importants es dediquen al cartell per la dotació econòmica que donaven de premi. Així artistes dediquen part del seu temps a la producció de cartells per aconseguir el premi.

- ◇ La dona és un element temàtic molt important en el modernisme
- ◇ Simplificació formal
- ◇ Utilització del color
- ◇ Text

El cas de l'Anís del Mono; el packaging

L'ampolla i etiqueta característica, l'ampolla és un còpia d'una ampolla de perfum (connexió amb França)

El mico es convertí en una icona, fent referència a les idees evolutives de Darwin (el mico té cara d'home) ahora que hi ha un text que diu que és el millor perquè la ciència ho diu.

Però ahora l'èxit de passar la censura era un fracàs perquè el dissenyador no havia explicat correctament el que pretenia.

Va tenir imitadors tan d'ampolles com d'etiquetes

Disseny romboidal

Anís de X (referència de text igual)

Fins hi tot una va anar a judici, l'Anís del Tigre ( per la competència ferotge, un tigre mossegant una mico a l'etiqueta)

Concurs de Codorniu 1898, Julià Tubilla

Hi ha un home que és el perfil del target ( camisa, bastó, smoking = gent de pasta, en canvi l'anís del mono: mantellina.... obrers.

#### **Tema 4**

#### **La modernitat i el naixement de la cultura de masses**

##### *La introducció de l'art en la cultura de masses*

Coneixem les obres d'art per la seva reproducció; fotos, diapositives, llibres ...

◊ Walter Benjamin deia: Amb l'aparició de la fotografia, i la producció seriada l'obra d'art per la seva aura, 1936

Però en canvi la seva reproducció pot augmentar l'interès per l'obra

A partir de l'aparició de la fotografia s'inicia un nou període.

La indústria cultural, tan sols busca el seu propi benefici econòmic.

La fotografia permet la introducció de l'art en el món, ja que la Gioconda s'ha utilitzat repetitivament en els mitjans de masses.

##### *L'obra d'art a l'època de la reproductibilitat tècnica*

La Gioconda:

◊ Una obra copiada d'ençà al segle XVI

◊ Inspiradora d'altres obres i artistes de l'època i posteriors; Raphael

◊ Reproduïda d'ençà el s.XIX (gravats, litografies ... )

◊ Amb aquesta obra d'art s'han produït canvis de paradigma:

· Ja era un Mite al s.XVI

· Icona de la cultura de masses del s.XX

· ... de la cultura de digital del XXI

◊ Un fet puntual, com el robatori van influir a que l'obra fos reconeguda i entrés directament als Museus d'Art Contemporanis,

- 21 d'agost de 1911, fou robada i saltà a la fama
- S'inicia una polèmica al voltant de la Gioconda sobre si l'original estava o no al museu del Louvre.
- Sortí a la portada dels diaris durant dies, i després notícies; fotos, retrats, escenificacions, el seu marit ..

◇ Les masses van començar a tenir contacte directe amb ella i va provocar la necessitat de veure-la

◇ Al 1957 un visitant li va tirar una pedra i tornà a sortir al mitjans

◇ Més endavant se l'hi perd l respecte–por; s'utilitza modificant-la, manipulant-la, acudits ...

◇ L'utilització de la imatge en revistes, cinemes, televisions ..

◇ Altres obres com la Venus del Mirall de Velàzquez seria un altre exemple, va rebre un atac i fou portada al diari.

#### *La transformació de l'art a l'era de la imatge*

És va cap a una popularització de la imatge, sempre a partir del seu robatori:

◇ Cançons populars sobre el seu robatori

◇ Carrossa de la Gioconda

◇ Targetes Postals, que es comencen a comercialitzar on es varia la imatge i per tant es va perdent el respecte

◇ Telesèrie: el somriure que ja no tenim en homenatge al robatori

Al 1914, amb la introducció en el camp de la publicitat es globalitza la imatge

Hi ha un pas de la cultura de les èlits a la cultura de masses

#### *Les Primeres Avantguardes del segle XX i els seus manifestos*

El concepte d'avantguarda

◇ Terme que implica la idea de lluita d'un petit grup que destacant-se de la resta se situa davant

◇ Lluita contra una realitat artística establerta i acceptada per la majoria

◇ De la incomprensió i marginació inicial al reconeixement posterior

La relació Art – Societat

◇ La vinculació dels moviments d'avantguarda amb actituds socials progressistes en un món en plena transformació gràcies a la ciència i la indústria.

◇ La fe en el progrés: originalitat, innovació i experimentació

◇ La utilització d'un vocabulari molt semblant a la política: el manifest

El Manifest

1910 – Manifest dels primers Futuristes

1918 – Manifest Dadà

1924 – Manifest Surrealista

1928 – El manifest Groc (Dalí, Gash i Montanyà)

◇ Del quadre coma finestra de la realitat, al quadre com problema específicament pictòric.

- ◊ La no-còpia de la realitat fa arribar a l'ABSTRACCIÓ
  - ◊ Les noves tècniques: del collage a l'assemblatge
  - ◊ Les noves tècniques: lligades a la vida modern; la màquina
- El Fauvisme 1906–1907

Terme encunyat per crític Louiss Vauxcelles, referint-se a les obres com a cuba

Hereu dels grans pintors postimpressionistes

- ◊ Interès per l'art primitiu d'Àfrica Oceania com a retorn a la puresa dels Mitjans d'expressió
  - ◊ Caracteritzada per la violència cromàtica i la utilització del color
- El Cubisme

- ◊ Picasso pinta Les senyoretes d'Avignon
- ◊ Apollinaire li presenta a Brague, exposa a la galeria de Daniel – Henri Kahnweiler
  - El Cubisme Analític;
    - Tendència a la severitat cromàtica: atenció sobre la forma i no el color
    - Estructures geomètriques fragmentades
    - Descomposició de les formes per efecte de múltiples punts de vista
    - Independència de la llum sobre cada faceta geomètrica
    - El cubisme, els papiers col·lés: la introducció dels MDC més la publicitat
  - Cubisme Sintètic
    - Es parteix dels materials pictòrics per organitzar el motiu, no de l'anàlisi d'un motiu particular
    - Ampliació de la riquesa cromàtica
    - Ampliació dels plans que permeten a l'espectador entreveure una certa forma identificable

Cubisme més publicitat; Cassandre

El Futurisme

- ◊ Identificat amb elements més espectaculars de la societat: màquina, velocitat, moviment, energia, violència ...
- ◊ Interès especial per expressar el moviment i la sensació dinàmica
- ◊ La difusió internacional gràcies a la utilització de les tècniques de la moderna publicitat.
- ◊ Futurisme més publicitat; Fortunata DEPERO

El Dadaisme

- ◊ Un moviment sense programa (contra tot i tots) que s'autoproclama autoartístic
- ◊ 4 pols; Zurich, NY, Berlin i París
- ◊ Caracteritzat per l'atzar, les accions provocatives, la ironia, les excentricitats tipogràfiques, ús de tècniques industrials com la foto i el cine de forma inusual, la gratuïtat de les accions; ready wades
- ◊ Dadaisme i publicitat: Kurt Schwitters

El surrealisme

- ◊ Dues manifestacions: de l'automatisme d'André Masson a l'onirisue de Dalí
- ◊ De la exposició directa del subconscient a l'explotació del subconscient

◊ Un moviment format per individualitats força diferents; Joan Miró vs. Salvador Dalí  
L'avantguarda Russa

- ◊ De l'academicisme del s.XIX a l'abstracció sense transició gairebé
- ◊ Formada per diferents moviments com el Raionisme de Larionou, el Suprematisme de Malevita i el Constructivisme de tallir
- ◊ Avantguarda Russa més publicitat: El Lissitski, Alexander Rodtenko

Art i Cultura de masses: el cas Dalí

- ◊ Anomenat emperador dels Surrealisme, alhora que difonia la imatge imperial
- ◊ Aprofitava les ocasions per actuar davant la camera
- ◊ Cinema, cal estar davant de tot el que és fa
- ◊ Cinema surrealista fa mirar dins d'un mateix
- ◊ Fotografia els seus pensament en el somni
- ◊ Luís buñuel i Dalí – Al 1929 ja no pintava només en teles
- ◊ Va trencar la norma literària que marcava el cinema, sorgí un cinema autoartístic que va tenir molt èxit
- ◊ L'Age `Or– fou el film que Buñuel no va tenir en compte l'opinió de Dalí
- ◊ Marxà a EUA i explotà al màxim la imatge de provocador
- ◊ Despertà l'interès de Hollywood i viceversa

1945 Alfred Hitchcock necessitava una seqüència de 20 minuts que acabà en 3 minuts però Walt Disney li va cridar l'atenció i li encarregà 2 pel·lícules d'animació però l'alt cost o va impedir.

Calia posar-se davant i no darrera de la camera, la generació de situacions inesperades generava expectació, tan en moda com en publicitat

Així canvià de director a actor, director, productor ... a París.

S'obsessionà en un quadre d'una filadora (que simbolitzava la fidelitat femenina)

Es buscà un rinoceront i pintà un quadre Banyes sobre banyes. També ho filmà, i al final el rinoceront acabà pintant un quadre

Més endavant, va veure un molí el plasmà com uns gegants paranoics, podem dir que Dalí va crear un tempesta d'idees a París.

Fou un pintor que feu el salt al cinema sense descuidar cap detall.

A casa seva feu el salt al cinema experimental, surrealisme ! Aparicions, desaparicions, camera enrera...

Convertí el cel·luloide en una tela sense fi, un quadre sempre en creació, però costava molt convertir en seqüències les imatges de la ment.

Al 1975 feu un orgia pictòrica a la plaça d'un poble. Calia parlar de Dalí encara que fos positivament.

## **Tema 5**

### **Art i propaganda política, s.XX**

- ◊ Revolució Russa 1917
- ◊ Guerra Civil Espanyola 1936–1939
- ◊ II Guerra Mundial 1938–1945

Dues possibles relacions:

- ◊ La utilització de l'art com a suport material directe dels missatges de contingut polític
- ◊ La utilització de l'art com a mitjà indirecte per difondre'l's

El paper de l'art en els règims feixistes d'Alemanya i Itàlia

### *Alemanya*

L'alemanya nazi d'Adolf Hitler i el III Reich; el feixisme com a estetització de la política.

L'alemanya nazi, l'art de la modernitat com a art degenerat (consideraven algunes obres d'art com a elements degenerats que tenien que ser prohibits, feien el seu posicionament estètic del règim; tot l'art modern era degenerat !!! Ni escultures que evoquin al món primitiu africà, ja que evoquen a la seva raça !

Tot el relacionat amb l'art d'avantguarda, en principi s'eliminava de tots els àmbits, encara que una part la guardaven.

En els primers anys del règim hi havia una certa tolerància a l'expressionisme, fet per certs autors, on els manifestos d'això apel·len al nacionalisme alemany. Ja que era un moviment creat bàsicament als territoris alemanys.

- ◊ Es refusa les produccions contemporànies i es retorna a l'ordre; tornen a les arrels.
- ◊ Tenien una preocupació per la plasmació del cos, relacionat amb les idees socials de la raça ària.
- ◊ Recuperació de referències del món clàssic amb referències mitològiques

Hi va haver però una resistència contra Hitler, però la gran majoria va marxar.

Heartfield– Dada, hi ha la 5a essència; Una família típica alemana, rodejada de retrats nazis, mengen una bicicleta, el nen llepa una destrat, el gos menja un cargol. El títol és Visca s'ha acabat la mantega, un dirigent nazi va intentar justificar en un discurs que l'acer havia fet créixer alemanya i tan sols els alemanys grassos feien mantega.

### *Hitler i Herman Göring, eren dos amants de l'art ?*

L'ocupació de França i l'espoli sistemàtic de les importants col·leccions particulars dels jueus (Rosenberg–Rothschild–Berheim–June–Wells Schols), tenien diferents intencions.

Hitler volia crear un gran museu d'art europeu a la seva ciutat (Linz).

Göring tenia la intenció de crear una col·lecció particular.

Eren col·leccions d'art clàssic i art degenerat

Hi havia un cos especial encarregat de buscar i trobar les col·leccions, les guardaven per fer-les servir com a moneda de canvi per obres que els interessaven (Rembrandt ...)

### *Itàlia*

### *La Itàlia ducista de Benito Mussolini (feixisme i musolini)*

Coma exemple del seu art: la representació escultòrica amb un lectura simbòlica, un cap rodó de Mussolini on des de els seus 360° et mira, et controla. A diferència d'Alemanya si que permetien el futurisme, alguna artistes es declaraven ducistes.

### *El paper de l'art en el règim comunista de l'antiga URSS*

La Rússia de Lenin a Stalin, hi va haver un abans i un després de 1934.

Gràcies a la Revolució d'Octubre de 1917, l'art va experimentar un important canvi d'orientació.

D'un art privat destinat a una determinada èlit, s'havia de passar a un art públic adreçat a les masses.

Al 1934, el realisme socialista es l'estil artístic oficial, però de Lenin a Stalin hi havia un cert pluralisme de les arts.

L'imposició del realisme socialista a partir del 1934 es comença a controlar.

### *El cas espanyol durant la Guerra Civil: el Pavelló d'Espanya a l'Exposition internationale des Arts et des Techniques dans la Vie Moderne de París de 1937*

Les exposicions internacionals foren una aparadors inmillorables.

La república va construir uns pavellons que mai s'havien utilitzat amb aquella intencionalitat de comunicar uns fets de forma tant clara.

El govern de la República Catalana i el govern de la República d'Euskadi van construir una pavellons diferents.

La caseta era el seu nom degut a les seves dimensions.

En l'Exposició Internacional s'observà a confrontació, encara simbòlica de dos colossos que coronaves els dos pavellons, era la confrontació entre règims (alemanya nazi vs. Urss) un edifici era coronat per un home i dona (proletariat) en posició d'estar avançant amb una falç i un martell a les mans alhora que la d'Alemanya era coronada per una àguila

El propi edifici del pavelló d'Espanya ja era una escultura, fet per: Luís lacasa i Josep Lluís Sert, feren una arquitectura racionalista-avantguardista, alhora funcional. Dins hi havia la participació d'artistes com Picasso, Dalí ...

Era una mostra del que es feia a Espanya a nivell artístic amb un gran contingut polític (Gernika)

Podem dir que s'utilitzà l'arquitectura com a posicionament polític així Alemanya mai faria una arquitectura racionalista.

Era un edifici molt pensat de forma funcional, és convertí en un aparador de propaganda política, cosa que mai s'havia fet.

En la façana hi havia uns fotomuntages de Josep Renau que anaven canviant segons avançaven els dies de l'exposició. A l'entradat hi havia una escultura d'Alberto d'estil surrealista.

La participació de Picasso en el petit pavelló era un gran cop d'efecte, on havia de fer un gran mural tal i com va quedar amb el govern.

La idea fou la massacre de Gernika, una ciutat sense cap mena d'objectiu militar, on simplement atacaren la població civil, fou per ell una font d'inspiració lamentable.

Gernika, s'han fet molt anàlisis però ell mai en feu cap.

- ◊ Brau = Els rebels franquistes
- ◊ Cavall = Govern democràtic de la República
- ◊ Gent = Societat Civil

Digué que l'obra mai podria tornar a Espanya mentre no hi hagués democràcia. Hi hagué disputes pel lloc de reton: Màlaga, Madrid, Barcelona, Gernika ...

Els artistes que participaren verdaderament s'hi implicaren, treballaren, crearen ...

Ex: Joan Miró: Obres, cartells ..

Aidez Espagne (Ajudeu Espanya): Cartell de col·laboració per al govern de la República

A Picasso i Miró els demanaren obres realistes enlloc de surrealistes perquè la gent les reconegués i entenguessin el missatge polític.

A Picasso li criticaren el Gernika, per no posar elements més calrs del comunisme de part d'ela gent d'esquerrres més radical del govern de la República, de fer en alguns esbossos si que hi eren.

Participà Alexander Calder (que no era nascut a Espanya), artista avantguardista, que feu una font de mercuri.

També hi havia una escultura de Juli González

El pavelló volia associar democràcia – modernitat

### *El cas espanyol durant la Guerra Civil: La salvaguarda del patrimoni artístic*

Els rebels; utilitzaren el patrimoni artístic per desacreditar l'adversari republicà davant la comunitat internacional.

El govern republicà: la necessitat de contrarestar les notícies desacreditadores de l'adversari rebel

S'utilitzà l'art per crear una determinat adversari polític

17 de juliol de 1936, Franco es rebel·la al Marroc

18 i 19 s'escampa la notícia, en alguns llocs triomfa i en d'altres no

Perden la batalla a mans dels grups radicals (esquerra i anarquistes) i s'enceta la revolució contra les èlits: aristocràcia, església ...

Desembocà en la crema i destrucció d'esglésies i el seu patrimoni artístic fet per grups minoritaris.

Els rebels utilitzaren les cremes com a propaganda política en contra, i el govern republicà no hi estava d'acord però no els podia controlar, ja que no tenia ni els mitjans ni el poder efectiu.

El govern feu cartells per intentar convèncer que una obra religiosa era per damunt de tot una obra d'art.

*Com o utilitzaren ?*

- ◊ Utilització de mitjans de masses: premsa escrita i ràdio
- ◊ Contactes amb la comunitat científica internacional; directors de museus ...
- ◊ Falsedats: L'enterrament del senyor d'Orgaz d'El Greco, a Toledo és publicava que aquesta obra s'havia cremat ja que a nivell internacional era molt important, i no fou així.

Les obres tenien molta importància, fins hi tot al pavelló hi havia un fotomuntatge de Josep Renau on es veu com el govern marxa de Madrid a València i s'emporta les millors obres del museu del Prado.

*El cas espanyol durant la Guerra Civil : L'Art Catalan du Xe. au XVe siècle i Chefs-d'oeuvre du Musée du Prado, quelcom més que una exposició d'art a París i Ginebra*

*L'organització d'una gran exposició a Ginebra*

El govern de Burgos utilitzà les males arts per atribuir-se el salvament de les obres. El govern de la havia aconseguit allunyar les obres a Ginebra, però un cop Franco guanya la guerra accepta fer una exposició per demostrar que eren ells els qui havien salvat les obres d'art.

*Exposició catalana:*

Organitzada per complir 3 objectius:

- ◆ Allunyar tot patrimoni de la línia de foc
- ◆ Ensenyar una selecció molt seleccionada del patrimoni artístic català
- ◆ Objectiu propagandístic: tot el que va fer el govern per salvar les obres del s.X–XV per enviar un missatge com a nació (art romànic = exaltació del català)

*El cartellisme polític: de la Revolució Russa a la Guerra Civil espanyola*

El cartell tenia com a fons la senyera, era un missatge polític.

La salvació del patrimoni català fou tema en el pavelló de la República.

La utilització del cartell durant la I Guerra Mundial (1914–1918), el cartellisme polític s'emmirallava en el cartell comercial. Fou el mitjà més utilitzat en la Revolució Russa, I Guerra Mundial, Guerra Civil Espanyola, II Guerra Mundial.

El cartell tenia que ser una fusió del contingut icònic més el textual i més la claredat.

La G.C. Espanyola donà una de les millors produccions de cartells:

- ◊ Melendrerars
- ◊ Bardesano
- ◊ Renau
- ◊ Pere Català ( el seu cartell no conté text !!! Trenca l'esquema però la imatge té una potència brutal !! – Espardenya catalana aixafant la creu gammada)
- ◊ Aplicació del fotomuntatge, tipografies de pal sec, futurisme (captació del moviment), humor, cubisme, avantguardisme ...

Però els rebels també feren producció artística

## **Tema 6**

### **L'art a l'època de consolidació de la cultura de masses**

#### *Les segones Avantguardes del segle XX*

De la segona postguerra als anys 60

- ◊ Nazisme: La II G.M., la immigració als EEUU d'una bona part dels artistes europeus
- ◊ Canvi de capitalitat artística: de París a New York
- ◊ De l'abstracció pessimista a la figuració optimista
- ◊ Del Pop Art a la figuració abstracta

#### *El Pop Art i l'intercanvi de papers: els elements de la cultura de masses com a inspiradors del món artístic*

*El New-Dada*

*Antecedents del Pop-Art*

*Robert Rauschenberg i Jasper Johus: els anticipadors del Pop Art per l'utilització d'elements quotidians i de consum*

*Jasper J. Llaunes de cervesa*

*Relació directa amb el Dadaïsme, antecessors com :ready – makes de Marcel Duchamp*

*Pop Art*

- ◊ Dos nuclis creatius a costat i costat de l'atlàntic: Pop Art britànic i el Pop Art Americà.
- ◊ Una contrapartida a l'Expressionisme abstracte: de l'individualisme – elitisme a la senzillesa popular.
- ◊ Motiu temàtic principal, elements típics de la societat de masses.
- ◊ La cultura popular com a referent iconogràfic:
  - Elements del món quotidià:
    - Tom Wesselman *Great American Nude*
      - ◆ Utilitza l'Assemblatge, té una relació directa amb el Dadaïsme (primeres avantguardes)
      - ◊ Suport pictòric més l'adaptació d'objectes reals
  - Imatges procedents dels còmics (MDC de masses !!!)
    - Roy Liechtenstein

- *Imatges procedents de les revistes o diaris, referència directa al Cubisme més el Collage*
  - *Peter Blake*
- *La publicitat*
- *La música, pop més rock*
- *El Cinema*
  - *Andy Warhol, Las 2 Marylins*
- *La TV*

#### *Pop Art Britànic*

- ◇ *L'activitat de l'Independent Group a l'institute of Contemporary art de Londres*
- ◇ *Influència del Dadaisme i els assamblatges de Kurt Schwitters*
- ◇ *Utilització puntual de l'abstracció, a diferència de l'americà*
- ◇ *La cultura folk*

#### *Pop Art a EE.UU.*

- ◇ *La consolidació definitiva del moment*
- ◇ *Els grans artistes del moment Pop:*
  - *Andy Warhol:*
    - *Al principi era dissenyador de revistes de moda.*
    - *Il·lustrador dels símbols de l'American Way of Live:*
      - ◆ *Elvis triple – 80 bitllets de dòlar eren visions positives de la cultura de masses*
      - ◆ *129 morts en accident d'avió, era la voluntat crítica i irònica de la societat de masses*
      - ◆ *Fou també il·lustrador de la cara oculta de l'American Way of Live (Bomba Atòmica)*
  - *Roy Liechtenstein – El còmic*
  - *Tom Wesselman – La sensualitat femenina*
  - *James Rosenquist – La influència de la publicitat*
  - *Claes Oldenburg – Escultures monumentals (binocles)*

### **RESUM FINAL**

#### Art i Comunicació

Des de sempre ha tingut l'intenció de comunicar, Ex: Pantocratos

#### Els s. XIX i XX

L'arribada a la modernitat

El naixement i desenvolupament de dos nous mitjans artístics; la foto i el cinema

La introducció de l'art en la cultura de masses característica del s. XX

Relació directa entre art i comunicació

L'arribada a la modernitat

Consolidació de la modernitat – Les senyoretes d'Avignon

Cubisme, futurisme (relació amb la societat de masses ... Dadaisme i Marcel Duchamp

La foto i el Cinema

Relació directa entre Art i Comunicació

Cartellisme (es fa evident) Gules i Lheretta

Primeres avantguardes; el cubisme, collage, el món de la publicitat

Segones avantguardes; El Pop Art

Aquesta relació és encara vigent

Art i Publicitat

A partir de la època del cartellisme, la fisonomia va anar canviant; en les parets es veien cartells

Impressió Litogràfica; oferien solucions

Art Nouveau, el cartell com a instrument de difusió de les seves obres

Tolous Lautrec– Cartell com a mitjà d'expressió diferent (imatges realistes)

Futuristes Italians, fascinació per els anuncis visual lluminosos, incrementaren els impactes de la seves idees mitjançant els anuncis. Hi havia un component visual de l'escriptura, paraules liberalistes.

Cubistes; Analítics i Sintètics

Utilitzaven elements quotidians i amb la imatge de marca, molt experimentals, incorporen etiquetes als anuncis

F.leger; introdueix un nou matís entre Art i Publicitat, estilitza el ritme i colors de la indústria

Dadaistes; a partir de la Guerra, utilitzen els mecanismes publicitaris per estendre les seves provocacions, utilitzaven elements de la publicitat irracionalment

Ready– wakes; revolucionen les idees dels elements artístics

Collage; es troben també alguns estrips de llenguatge publicitari